

discorre prop d'un lloc poblat, acostuma a tenir nom, i, lògicament, cal que en tingui, perquè és molta la gent que s'hi refereix. En canvi, si passa per indrets de població disseminada, sol resultar denominat de manera comú, com a rec, torrent, riera, etc.

Aquests factors de caràcter tècnic esmentats fins ara, aplicant-los a l'altra vall del riu Onyar, són els que han determinat que el torrent de Sant Martí tingui nom propi i reconegut (perquè passa prop d'un lloc poblat). També és el cas de la riera de Sant Martí, que més avall és coneguda per riera de Brunyola. Però, a més d'això, els enginyers redactors dels diferents treballs sobre els estudis de la presa de can Borra, seguint el criteri de més cabdal, consideren com a riu Onyar el torrent de Sant Martí. En canvi, tant a la Gran Enciclopèdia Catalana, com a la Gran Geografia Comarcal de Catalunya, i als mapes de l'Institut Cartogràfic de Catalunya i de l'Instituto Geográfico y Catastral de Madrid, es considera com a riu Onyar el de més llargada (la riera de Sant Martí o de Brunyola).

Si analitzem aquests dos cursos d'aigua, veiem que el més llarg, la riera de Sant Martí, neix en una font just al Coll de Ruscai, de seguida se li ajunta un brançal que ve

de prop de Santa Bàrbara, baixa amb molt pendent fins a sobre Sant Martí, fa un revolt cap a l'esquerra, paral·lel a la carretera de Santa Coloma, la travessa prop de can Horta (fins aquí se'n diu riera de Sant Martí), llavors, per sota el massís de Brunyola, passa prop de can Falgueres, per sota can Ponç (ja anomenada riera de Brunyola) i va tirant avall fins a l'aiguabarreig amb l'Onyar, pocs passos abans del passallís de can Pèlach. Aquesta riera a voltes és confosa per l'Onyar, seguint el criteri de més llargada, perquè, realment, és la que en té més.

El torrent de Sant Martí (que tots els mapes Telstar és considerat l'Onyar) neix a les basses de can Parés, recull les aigües de can Sidro Joan, de can Xola, del torrent de cal Cabrer, de can Silvestre, i desguassa a l'Onyar, passant ca l'Anton, sota mateix del Puig Rodonell. No tenim constància que s'hagi aforat, però pel que diuen els veïns, porta i sol portar més aigua que l'Onyar pròpiament dit.

Així, l'Onyar veritable, ¿Quin és? ¿On comença?- podeu preguntar-vos. Doncs això mateix ho hem demanat a les persones grans de diverses cases de l'indret i ens ho ha confirmat l'Angel Artigas i la Josefa Pujol, que encara que ara de grans viuen a Vilobí, gairebé tota la vida han viscut en cases situades a la capçalera de l'Onyar com a cal Gravat, can Ferreric, Sant Amanç, etc. Diuen que l'Onyar comença sota cal Rei (abans a can Rigau), casa situada a peu de carretera d'Estanyol a Anglès, cal al Km 3,600, en el poble d'Estanyol, Municipi de Bescanó, més ençà del Mas Llunès, abans de ca l'Hortalà. Diuen que la carena del teulat de cal Rei fa partió entre les aigües del vessant esquerra que van al Masroc i al Ter, i les de la vessant dreta, que fan cap a l'Onyar. Des d'aquest veral agafa les aigües del pendent nord del Puig Gros d'en Capella baixant un Km aproximadament en direcció ponent, per sota mateix de can Xerraboia d'on recull aigua de la Font de can Xerraboia, fins que se li ajunta el torrent del Mas Llunès; després gira en direcció sud durant uns dos quilòmetres, deixant ca l'Esclopat a l'esquerra, i, més avall, cal Dretxo, casa Blanca, can Pere Sobiranes, atrapa el torrent de Sant Martí al collet de sota el Puig Rodonell, en una zona que en diuen "dels ponts".

D'aquí en avall, ja és clar per tothom que es tracta de l'Onyar, agafa la direcció sud-oest, passant per sota can Puig Rodonell, can Cello i Sant Romà, molt a prop de can Camps d'Onyar, per sota el Pla de can Pèlach, on rep la riera de Sant Martí o de Brunyola, segueix cap a la Resclosa d'en Borra, on travessa una mena de congost (que volen aprofitar per fer-hi la pressa). Així s'acaba el curs de l'alta vall del Riu Onyar.

Llavors, a sota can Turon Gros, ja comença a obrir-se a la plana de Sant Dalmai, primer un xic estreta, i espaiant-se plenament abans del pont de "l'Empalme" a les envistes de Vilobí, on ja té un curs esplèndid, tal com pertoca a un riu amb personalitat pròpia com és l'Onyar.